

HILAS

STŘEDISKA ČESKÉ REFORMACE

**VELKÁ LHOTA
u Dačic**

9

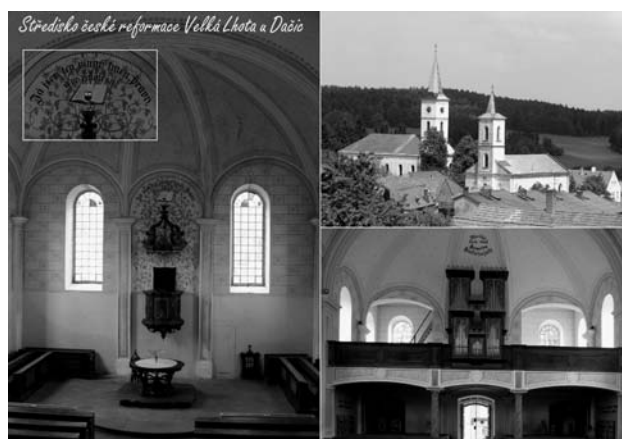
2004

Vydává pro informaci svých členů
VERITAS
historická společnost pro aktualizaci
odkazu české reformace

Informace Střediska české reformace

Nové pohlednice Střediska české reformace ve Velké Lhotě u Dačic

V letní turistické sezóně 2004 jsme náhradou za vyprodané pohlednice siluety obce nechali vyrobit celkem čtyři druhy dělených fotografií, které mají být upomínkou na návštěvu tohoto významného místa. První fotografie je věnována expozici Památníku české reformace (v horním kostele), druhá přibližuje horní kostel a třetí a čtvrtá (zde neuvedené) zachycují dolní kostel respektive celkové panorama obce. Fotografie byly pořízeny digitálním fotoaparátem, aby bylo snadné v počítači vytvořit kompozice různých záběrů. Fotografie, o které je mezi návštěvníky velký zájem, je možné zakoupit v Památníku české reformace v ceně 5 Kč za kus. [Foto: R. David (2×)]

Dvě fotografie z 9. pracovního soustředění mladých historiků – z výletu a odborné diskuse (Foto: P. Melmuk – včetně další neoznačené fotografie v tomto čísle)

Pozvánky

- 7. prosince 2004 bude v Muzeu Bedřicha Hrozného v Lysé nad Labem (na náměstí B. Hrozného) otevřena krátkodobá výstava „Husitství ve své vlastní výpovědi“. Autory výstavy jsou členové společnosti VERITAS. Výstava potrvá až do konce ledna 2005.
- V březnu 2005 bude hostem tradičního semináře VERITAS pro učitele v Pardubicích dr. Edita Štěříková. Bude přednášet o českých exulantech pro víru.

Zpráva z valné hromady konané 22. května 2004 v Praze

Valná hromada se sešla na obvyklém místě v modlitebně Evangelické církve metodistické v Ječné ulici č. 19. Po úvodní písni a přivítání br. Melmukem byl schválen program valné hromady a zvoleni skrutátoři. Zprávu nepřítomného br. moderátora Sakaře o činnosti v uplynulém období přečetl br. Melmuk. Následně proběhla volba jedenácti členů výboru a dvou náhradníků pro funkční období 2004–2006. Členy výboru se na základě této volby stali tito bratři a sestry (v abecedním pořadí bez titulů): br. Dlouhý, ses. Havlíčková, Jalušková, Kafková, Masarová, br. Melmuk, ses. Melmuková, br. †Sakař, Soukup, ses. Sodomková, br. Vlasák. Náhradníky (bez stanovení pořadí – oba jednomyslně) byli zvoleni: br. Opočenský a ses. Turková.

Z pokladní zprávy ses. Kafkové vyplynulo, že společnost VERITAS splatila v roce 2003 dvě třetiny svých dluhů, proto na dluzích u různých členů výboru zbývá ještě 10 000 Kč. Ses. Šafaříková a Libochovicová uvedly do revizní zprávy, že v účetnictví neshledaly žádné nedostatky.

Následovala zpráva br. Soukupa o semináři „Vztah státu a církví“ pořádaném Centrem pro ekonomiku a politiku, kterého se zúčastnil jako delegát společnosti VERITAS. Potom ses. Melmuková referovala o konferenci evropských protestantských muzeí, jež se konala v Carla–Bayle ve Francii a za VERITAS se jí zúčastnili ses. Melmuková a br. Melmuk a Teca. Její téma znělo: „Právo na svobodu svědomí“. Na konferenci bylo asi 120 účastníků. V roce 2005 konference proběhne v Ženevě. Další přednesenou zprávou byly informace o webových stránkách společnosti VERITAS.

Valná hromada na návrh z pléna zvolila br. Kužela čestným členem výboru VERITAS. V diskuzi se více řečníků vyjádřilo k obnovení činnosti Komise Ekumenické rady církví pro otázky rekatolizace a projektu učebnice ekumenických církevních dějin českých zemí. Valná hromada se usnesla, aby zápisy z jednání a výsledky bádání této komise byly doručovány na adresu VERITAS. Kromě toho valná hromada delegovala ses. Melmukovou jako oficiálního zástupce VERITAS v této komisi (více o této problematice na jiném místě Hlasu). Valná hromada se shodla na tom, že společnost VERITAS podpoří návrh Společnosti Edvarda Beneše na udělení vysokého státního vyznamenání (řádu TGM) prof. Věře Olivové. Dále ocenila obětavost a pracovní nasazení ses. Garajové při organizování každoročního vzpomínkového shromáždění 21. června.

Valná hromada podrobně projednala změnu stanov a novelizované znění s platností od 1. ledna 2005 schválila (o změnách stanov a vysvětlení důsledků změn bude více napsáno v Informačním bulletinu VERITAS č. 13/2005).

Na závěr byly schváleny všechny přečtené zprávy, zplnomocněncem společnosti VERITAS na Slovensku byl zvolen br. Fajmon. Ses. Kasáčková byla pověřena jako kontaktní osoba při komunikaci s Výborem Památníku toleranční doby ve Vysoké. Revizory účtů pro období 2004–2006 se stali br. Kužel a Herynk. Schůze byla zakončena společnou písní.

Na ustavující schůzi nově zvoleného výboru 22. května 2004 v Praze byl moderátorem společnosti VERITAS zvolen opět br. †PhDr. Vladimír Sakař, CSc. Jednatelem se stal nově br. Miroslav Soukup. Br. moderátor a jednatel dostali od výboru pověření jednat jménem společnosti VERITAS jako její statutární zástupci. Pokladní a účetní do konce účetního období zůstala ses. Mgr. Jarmila Kafková, kterou od 1. ledna 2005 nahradí ses. Eva Turková. Mandát činovníků i celého výboru trvá do roku 2006.

Přestože br. Soukup nebydlí v Telči, sídlo společnosti se nemění. Jako kontaktní adresa na společnost se na všech dokumentech bude uvádět adresa br. jednatele.

O severoafrických donatistech, jednom z nejstarších hnutí usilujících o reformu církve

■ PhDr. Vladimír Sakař, CSc.

Po vzniku „velké církve“ se setkáváme s tím, že velké okruhy věřících porovnávají zvěst evangelii s realitou života v církvi a zjišťují, že leccos se neděje v souladu s příkazy Kristovými a snaží se o to, aby se církevní společenství zde, na zemi, blížilo co možná nejvíce oné neviditelné, vítězné církvi Kristově, která není z tohoto světa, ale přesto do něj zasahuje. Ukazuje také k tomu, že církev, jež je viditelná a hmatatelná, často spíše brání v přístupu ke Kristově pravdě, než by k ní otevírala dveře.

Samozřejmě reakcí na zesvětšování církve byla různá hnutí, která se snažila, především na základě askeze, o dokonalost. Již ve 4. století se tak formují počátky poustevnického života, které nakonec vyústí v klášterní život. Dá se říci, že rozličné mnišské řády, ať mužské, nebo ženské, jsou v podstatě „zkrocenou“ herezí. I jiní křesťané, kteří chtěli žít plným křesťanským životem, se často seskupovali v početná společenství, jež zůstávala mimo „velkou církev“ a byla nakonec stavěna do pozic nepřátel říše a „kacířů“.

Ti, kdo toužili po církvi „bez poskvrny a vrásky“ se nám velmi brzy objevují i ve starokřesťanské literatuře. Jedním z nich byl například Montanus ve Frygii nebo později Novatianus v Římě. K jejich myšlenkám se hlásili i biskupové Ireneus a Tertullianus. Podle nich stála autorita Kristova nad autoritou církve a jejích usnesení a tradic. Ve 3. až 7. století známe taková hnutí také ze severní Afriky a z maloasijského prostoru.

Valná část křesťanů tehdy nalézala, a to právem, v učení Kristově silný sociální akcent jsouc si vědoma nedokonalosti a nespravedlnosti společenského otrokářského zřízení. Povzbudivě jim zněla slova o rovnosti lidí před Bohem a přicházejícím Božím královstvím, které si představovali jako věk spravedlnosti a pokoje. Během stále se zesilující hospodářské i mravní krize starověké společnosti (a to již od doby Domitiánovy) se setkáváme se snahami o deifikaci (zbožštění) císařovi osoby. Vystupňování tohoto úsilí spatřujeme zvláště v druhé polovině 3. století. Proto čteme o mučednické smrti křesťanů, kteří odepřeli obětovat císařovu geniu před sochou císaře. Římský stát prakticky až do doby Konstantina Velikého nerozeznával, kromě lokálních výjimek, mezi křesťany říši přátelskými či nepřátelskými. Považoval křesťanství za smrtelné nebezpečí pro stát a podle toho také jednal (Robertson 1958, s. 183). Teprve Konstantin plně pochopil že mezi křesťany jsou lidé, kteří jsou ochotni ve jménu hmotných výhod a světské moci být pomocníky při organizaci a unifikaci nesourodého celku římské říše. Jen proto byl vydán edikt milánský a jen proto byl císařem svolán nikajský koncil (r. 325). Konstantin sám zůstal pohanem a sám sebe stavěl pod ochranu božstva Helia (Altheim 1957). To budilo také odpor mezi křesťany. Mnozí z nich nesouhlasili. Zvláště silně se projevil tento nesouhlas v církvi v severní Africe.

Zejména v Númidii a Mauretánii žili křesťané v církvi intenzivním životem a řídili se přísnými pravidly a řády. Normativními tu byla usnesení afrických synod, která byla od 20. let 3. století pečlivě zachovávána v paměti i v zápisech. Nejinak vedli svoji církev afričtí otcové severoafrického křesťanství Tertullián a Cyprián. Zvláště Tertullián věnoval pozornost i otázkám sociálním (Štajerman 1956, s. 507). Nemalou úlohu hrálo také vědomí svébytnosti a samostatnosti severoafrické církve. Jednou z příčin této přísnosti byl montanismus, jehož, byť i mírným, stoupencem, byl i Tertullián. Protivenství církve za Valeriána, Gratiána a Diokletiána pomohla skovat život církve přísným řádem. Například v roce 305 se schází v númidské Cyrte synoda, v níž biskup Secundus požaduje, aby každý biskup, který by se dopustil traditorství (tj. kdo by vydal římským úřadům posvátné knihy) byl z církve vyloučen. Přísnost výkladu těchto synod je vidět i na výkladu o křtu, kde bylo stanoveno, že křest, udílený mimo rámec křesťanské církve sektáři je neplatný a musí být při vstupu do církve opakován. Proti tomuto názoru se postavil římský biskup Štěpán, který prohlásil, že africká církev by stála v tom případě mimo velkou církev křesťanskou, tj. mimo církev, jejíž obce

hleděly již tehdy k římskému biskupovi jako k rozhodujícímu muži v křesťanstvu. Africká církev stála v mnohém – a to ještě před vydáním milánského ediktu – proti církvi římské, jsouc s ní skoro ustavičně ve věroučných sporech.

Na počátku éry konstantinské se vzájemný vztah církve přátelské k římského impériu a značné části církve v Africe ještě více vyhranil. Podnětem k tomu byly volby kartaginského biskupa v roce 311. Tohoto roku totiž zemřel kartaginský biskup Mensurius. Na jeho místo byl zvolen umírněný arcijáhen Cecilián. Biskupské svěcení mu udělil Felix, biskup v Aptungách. V této době bylo proti Felixovi z Aptungy vzneseno obvinění, že se dopustil traditorství. Ceciliánovo svěcení bylo prohlášeno za neplatné, protože ho světil exkomunikovaný biskup. Númidští biskupové určili za správce diecéze biskupa Donáta z Casae Nigrae. V roce 312 se konala nová synoda v Kartágu, na niž byl zvolen biskupem kartaginský jáhen Maiorinus. Po jeho smrti byl na jeho místo zvolen biskup Donatus z Casae Nigrae. Většina afrických biskupů se přidala na jeho stranu (Sakař 1963).

Nejprve se afričtí biskupové snažili o smírné řešení celé otázky. Podali na Ceciliánovo ustanovení stížnost přímo k císaři, kde odůvodnili nelegálnost jeho svěcení. Císař postoupil řešení celé záležitosti do rukou církevních. Stížností se pak zabývaly dvě synody – jedna byla svolána do Říma (r. 313) a druhá do Arelape (r. 314). Obě rozhodly tak, jak bylo příjemné císaři i římskému biskupovi: Ceciliánovo svěcení prý bylo provedeno podle zcela podle práva a všechno počínání ostatní, zvláště akce númidských biskupů se Secundem v čele (bylo jich celkem 70) zcela odporuje právu. Donatisté se nepodrobili výnosům a trvali na tom, že svěcení, udělené traditorem, je neplatné. Roku 316 proto vydal Konstantin v Miláně edikt, jímž byli donatisté prohlášeni za rebely. Neprodleně proti nim bylo jako proti rebelům zakročeno, přičemž se zvláště vyznamenal císařský komes Ursacius tvrdými represivními opatřeními. Přesto však hnutí mohutnělo a došlo k bojům mezi donatisty a římským vojskem. Roku 321 byl přísný edikt zrušen, protože nesplnil svůj účel.

Růst počtu donatistických obcí lze doložit i přímo číselně. Například v roce 330 bylo v severní Africe 270 donatistických biskupů a dvě obce byly mimo Afriku – jedna v Hispánii a druhá v Římě. Podrobněji jsme zpraveni o existenci obce v Římě, která byla tak pronásledována, že se věřící mohli se svým biskupem Viktorinem stýkat jedině v horách za městem.

Někdy ve čtyřicátých létech 4. století došlo v donatistické církvi k neshodám, které vyvrcholily v tom, že někteří donatističtí biskupové, kteří byli spjati se zájmy bohatých křesťanů v prokonsulární Africe poprosili o zákrok proti svým radikálním souvěrcům. Stalo se tak pět let po vydání ediktu, jímž císař Konstans vyzval donatisty ke vstupu do římskokatolické církve (či velké církve). Císařští komisaři Pavel a Makarius, kteří byli do Afriky vysláni, zjistili, že došlo ke vzbouření proti císaři. Toto hnutí však přerůstalo v něco více, než v odpor proti římské vládě. Radikální křídlo donatistů zaktivizovalo hnutí tzv. agonistiků (circumcellionů), jehož příslušníci se rekrutovali především ze zbídačelých vrstev obyvatelstva. V jejich čele stáli dva muži berberské národnosti Axido a Fasir. Povstání vedl biskup Donatus (biskup ve městě Bagai). Bylo krvavě potlačeno a jeho vůdce byl popraven. Donatus Veliký (kartaginský biskup) byl poslán do vyhnanství, v němž později zemřel.

Římu věrní afričtí katolíci považovali likvidaci donatistů za úplnou. Kartaginská synoda, která zasedala v roce 348 pod předsednictvím biskupa Grata, již děkovala Bohu za potlačení schizmatu donatistů. V podzemí doutnalo celé hnutí dále a různé menší vzpoury vypukaly tu a tam po venkově. K mocnému ožití celého hnutí došlo za vlády císaře Juliána Apostaty, kdy bylo dovoleno, aby se navrátili ti, kdo byli vypovězeni do vyhnanství. Své mučedníky – padlé a popravené – ctili donatisté jako světce. Celé hnutí se opět stalo nebezpečným a proto bylo i dále stíháno. Za císaře Valentiniána byl vydán dekret, který trestal velikými pokutami vzbuřence mezi nimiž byli jmenováni zvláště agonistikové. Za císaře Gratiána byl tento

dekret ještě zostřen. Nepřátelé se však snažili získat donatisty i po dobrém. Dokonce 27. kánon synody, konané v Hippo (r. 393), praví, že donatističtí kněží mohou být přijati do římské církve jako laici, ba dokonce jako kněží, když nekřtili podruhé k donatismu přestoupivší katolíky, nebo když přivedli do lůna římské církve celou svojí obec. Ještě v roce 403 vyzval 8. kartaginský koncil donatisty k jednání ale již roku 404 byla opět volena cesta násilí – vojenské akce proti nim. V roce 409 vydal sice císař Honorius edikt, jímž byla donatistům opět povolena existence (tedy jakýsi „toleranční edikt“). Již o rok později však se dovolávala 15. africká synoda toho, aby byl tento edikt odvolán a císař ochotně vyhověl. Z popudu římských vládních míst byla svolána roku 411 synoda do Kartága, na níž mělo dojít k diskusi mezi donatisty a katolíky. Hlavním odpůrcem donatistů měl být biskup Augustin z Hippo (sv. Augustin). To však se dalo toliko proto, aby bylo dosaženo jistého zdání spravedlnosti. Jednání byl totiž přítomen římský tribun Marcellinus. Ten samozřejmě rozhodl ve prospěch Augustinův, respektive ve prospěch „velké církve“ a impéria. Následovaly nové těžké údery proti donatistům o jejichž osudu nevíme od té doby skoro nic. Víme jen, že při vpádu Vandalů do severní Afriky bojovali donatisté po jejich boku proti Římanům. Jejich soužití s ariánskými Vandyly bylo celkem klidné. Víme, že netrpěli útlakem tolik jako věřící římské církve. Sám konec donatistického hnutí je zcela nejasný – zaniklo, právě tak jako jeho přátelé i nepřátelé v záplavě islámu.

Donatisté si vzali za úkol očistit církve v severní Africe od neduhů tehdejší velké církve – totiž od chtivosti majetku a simonie. Je celkem samozřejmé, že náboženské prostředí nebylo v té době homogenní. Ve městech i na venkově žilo mnoho pohanů vyznávajících nejrůznější pohanské kultury. Nejvýraznější částí donatistů byli circumcellioni (tak nazval biskup Optatus z Milen ve svém sedmisvazkovém díle *De schismate donatistarum* radikální agonisty). Ti vysvobozovali z otroctví otroky a nutili k odpouštění dluhů. Jejich vůdci se nazývali vůdci svatých. Biskup Augustin z Hippo (závěr 4. a počátek 5. století) o nich říká, že jsou lidmi, kteří se straní užitečné práce a rozbíjejí seznamy otroků a charakterizuje je jako drzé chlapy, kteří se vzbouřili proti pánům. Timgadský biskup Optát, který se snažil o to, aby majetní přispívali ze svého zisku na obecní chudé, byl prý postrachem statkářů a kupců.

Musíme si povšimnout toho, že P. Alberti (Alberti 1931, s. 118) je srovnává s husity. Jistě jde o nepřipustnou aktualizaci, obě hnutí jsou články téhož řetězu vývoje sociálního pojetí v křesťanství ale nic víc. O tom, že to byl významný problém víry, svědčí zejména to, že podobná hnutí vznikala i jinde. Dobrým příkladem toho je pelagianismus. Jeho zakladatel, Pelagius, pocházel z Británie. Žil v Římě asi 20 let. Shledal, že atmosféra města je uvolněná a budí pohoršení. Byl přesvědčen o tom, že se málo hovoří o zodpovědnosti člověka vést mravný život. Příčinu objevil v učení o prvotním hříchu, které říká, že hřích je dědictvím po Adamovi a lidská přirozenost že je tak zkažená, že nedokáže poslušně plnit Boží přikázání. Pelagius chtěl zabránit mravní apatii. Při tom však položil důraz na morálku, vycházející z člověka a tvrdil, že každá lidská bytost může žít bez hříchu jako Ježíš (North 2001, s. 48). Tento názor však nelze zcela akceptovat, mezi Ježíšem a křesťanem nelze vést plnou paralelu.

Z uvedeného vidíme, že od samého počátku křesťanství byli věřící, kteří toužili po obnově křesťanského života, velmi často potlačováni, nebo i „kroceni“ tím, že byli soustředováni do mnišských komunit, kde bylo možné je snadněji ovládat.

Doporučená literatura:

Alberti, P. (1931): Dějiny papežů I. Prostějov.

Altheim, F. (1957): Konstantins Triumph von 312. Zeitschrift für Religion und Geisteswissenschaft 9, s. 221–231.

Brisson, J. P. (1955): Autonomie et Christianisme dans l'Afrique romaine de Septime Sévère a l'Invasion Vandale. Paris.

Büttner, T. – Werner E. (1959): Circumcellionen und Adamiten, zwei Formen mittelalterlicher Häresie. Berlin.

- Hroch, M. – Skýbová, A. (1987): Králové, Kacíři, Inkvizitoři. Praha.
- Sakař, V. (1963): K problematice severoafrického donatismu. In: Náboženská revue Církve československé 34, s. 109–115.
- Soden, H. V. (1931): Konstantinscher Kirchenfrieden und Aufbau der Reichskirche. Propyläen Weltgeschichte II. Hellas und Rom und die Entstehung des Christentums. Berlin, s. 524n.
- Štajerman, J. M. (1956): Iz istorii ideologičeskich tečenij II – III v. v. Eos 48, s. 505n.
- Warmington, B. H. (1954): The North African Provinces from Diocletian to the Vandal Conquest. Cambridge.

Vzpomínkové shromáždění na Staroměstském náměstí v Praze 21. 6. 2004

Slavnost na Staroměstském náměstí

Prísť do chrámu a prežiť dotyk s nadzemskými výšinami – to sa človeku, ktorý je vo veciach viery nie práve odovzdaný, podarí zriedkakedy. Ak si ešte k tomu primyslíme miesto udalosti centrum Prahy a ulicami sa nesúcu filozofiu, že náš život, city a myšlienky sú tovar... No stačí, aby ste prekročili prah kostola sv. Mikuláša na Staroměstskom náměstí v deň výročia popravy 27 predstaviteľov českého stavovského odboja 21. júna na Staroměstskom náměstí v roku 1621 pri spomienkovom zhromaždení, aby ste sa ocitli v úplne inom svete. Skladám hold dnešným Čechom, čo dokážu cez tok stáročí pripomínať ich pamiatku tak vznešene a precítene. Neinak tomu bolo tohto roku. Slávnostný akt podporili svojou účasťou zástupcovia Poslaneckej snemovne Parlamentu ČR, zástupcovia Hl. m. Prahy, zástupcovia MČ Praha 1, vedeckých a kultúrnych inštitúcií, Veľvyslanectva SR v ČR. Na usporiadaní aktu sa zaslúžili Kostnická jednota, Historická spoločnosť VERITAS, Masarykova spoločnosť, ČSBS a ČsOL, potomkovia a príbuzní mučeníkov popravených na Staroměstskom náměstí a ctitelia ich odkazu. Akýže odkaz to ctia? Načrtnúť si obraz Čiech konca 16. a začiatku 17. storočia je pre laika možné iba približne. Ak si privoláme na pomoc historické zdroje, máme obraz krajiny ohlasujúcej sa sľubným rozvojom. Kultúra vychádzajúca z odkazu husitskej a reformistickej kultúry západu. České školy mohli svojou úrovňou vzdelania slúžiť za vzor, znalosť čítania bola všeobecne rozšírená. Vládla tu náboženská tolerancia. Viera je dar boží, hlásalo sa, nie vymoženosť jedného – akéhokoľvek prúdu. To všetko bolo trňom v oku silnejúcej moci Habsburgovcov s ich rímskym katolicizmom. Predsavzala si ich pod pláštikom unifikácie zničiť. Prišiel rok 1620 a porážka na Bielej hore. Následok? Vyhladenie nekatolíckej časti obyvateľstva, obmedzenie stavovských privilégií vrátane práv miest, postupný prechod od používania češtiny ku germanizácii, nástup kozmopolitnej šľachty. To všetko akoby boli predvídali predáci českých stavov, keď v snahe zabrániť takémuto vývoju položili na oltár vlasti svoje životy. Akíže to boli muži? Predstavenie hoci dvoch z nich kladie ich na vysoký morálny piedestál. Václav Budovec – mysliteľ a diplomat. Mesto Mnichovo Hradiště a okolie zaŕho rozkvitalo. Dielo Kryštofa Haranta z Polžic a Bezručic. Malá ukážka z tvorby v podobe päťhlasnej omše prednesenej v chráme vypovie dosť o duchovnom rozmere a hudobnom čítaní autora (a nedá mi nedoplniť túto hoci drobnú vzorku o nášho osvieteného učenca Jána Jessenia, Slovák a pôsobiaceho na pražskej univerzite, ktorý bol tiež medzi popravenými). Doslova z celých Čiech prišli v podvečer 21. júna 2004 ľudia, čo sa hlásia k potomkom. V rodovo odvodenom, ale aj prenesenom zmysle slova, hlásiaci sa k duchovnému odkazu.

V roku vstupu Česka do EÚ to má nepopierateľné hodnoty. Aj keď žijeme v iných reláciách, inej konstelácii. Paralely sa núkajú naozaj len veľmi voľné. Či vtedy bola na vine porážky a morálneho úpadku na niekoľko storočí aj rozdrobenosť českej šľachty, nadradzovanie osobných záujmov nad záujmy celku a tým neschopnosť sa ubrániť? Hovoriť o morálnom úpadku dnes, na to tiež neexistuje akési jednoznačné oprávnenie. Počula som v tejto súvislosti názor, že chybou Čechov je ich vlastnosť, že pri dejinných prelomoch zažiaria ako kométa a potom zhasnú. V dobách ohrozenia sa dokážu vypäť a potom stratia vytrvalosť. V obhajovaní akých hodnôt je to v roku 2004? Národnej identity, čestných pravidiel v styku ľudí navzájom, v tom začínať od seba, inšpirovať sa v cudzine ušľachtilými a nie tými poklesnutými vplyvmi? Naše prebývanie v zoskupení európskej dimenzie možno dá už čoskoro odpoveď, či paralely s dobou pred- a pobiellohorskou majú svoje oprávnenie.

Jarmila Wankeová ■

(Převzato: Slovenské dotyky 9, 2004, č. 8, s. 8.)

Zpráva o 9. běhu pracovního soustředění mladých historiků ve Velké Lhotě u Dačic

Ústřední téma 9. ročníku soustředění znělo „Příčiny třicetileté války“. Zpracovávání tohoto tématu probíhalo v pracovních týmech opět ve třech etapách jako obvykle. Každý tým zpracovával hlavní téma z pohledu jiné země – buď Čech, Moravy, nebo jako průřez vývoje v sousedních zemích. V anketách účastníků bylo nejvýše hodnoceno závěrečné „zasedání zemského sněmu“, kterého se zúčastnil i jeden bratr jezuita (jak je ostatně vidět na fotografiích). Sněm probíral samé důležité otázky (třeba sesazení Habsburků z českého trůnu a tak podobně).

Vedoucí si pro účastníky připravili hned několik přednášek a referátů. Podle úvodního příspěvku br. moderátora jsme si udělali základní obrázek o hlavním tématu našeho soustředění. Richard Vlasák pojednal ve své přednášce Recepci Bílé hory v českém myšlení a dějepisectví. Martin Fajmon nám přiblížil okolnosti třicetileté války na Slovensku a Miroslav Soukup rozebíral ve svém referátu valašská povstání během třicetileté války. Zkrátka nepřišla ani témata často opomíjená, nikoliv ale nepodstatná – kulturu v 17. století si jako téma svého příspěvku zvolila Růt Férová a Matouš Jaluška doplnil nemálo zajímavých informací o „každodennosti“ ve stejné době.

Opět se také uskutečnila oblíbená soutěž „známý neznámý“. Postupně tak byli mladým historikům představeni Jan Viklef, Tomáš Akvinský, Josef Lukl Hromádka a Jiří Třanovský. Zvláštní skupina účastníků dokončovala v některých dnech trasování naučné stezky valdenské a české reformace v blízkém i vzdáleném okolí. Při terénním výzkumu týmy samostatně rekonstruovaly sídelní strukturu obcí Brandlína, Šachu a Radlic k roku 1781. Celodenní výlet měl svůj cíl v Nové Říši. Dopolední čekání na autobus jsme si zkrátili prohlídkou zámku v Telči. V Nové Říši byla

hlavním bodem programu návštěva premonstrátského kláštera s pozoruhodnou reformační historií (v předbělohorské době byla totiž poslední představitelka tohoto původně ženského kláštera pro svoji spolupráci s obcí hlásící se k české reformaci odtud vypuzena a klášter byl pak v pobělohorské době obnoven jako mužský). Počasí na výletě příliš nevyšlo, pro vytrvalý déšť jsme vlastně cestovali celý den autobusy (navíc nedostatečné zásobení novoříšského pohostinství potravinami k přípravě pokrmů nám také na náladě mnoho nepřidalo). Někteří nadšenci si v závěru výletu alespoň prohlédli Dačice a okolí z kostelní věže. Protože se toho za úterý skutečně mnoho nenachodilo, vydali jsme se ještě ve středu v podvečer na procházku kolem Hradiska, která se neplánovaně protáhla až do tmy, což ne všichni dobře nesli. Naproti tomu na jídlo a vaření dvou nových šikovných kuchařek si v anketě stěžoval jen málokdo a to přes to, že se všichni museli několikrát během týdne účastnit nejen mytí nádobí, ale i škrábání brambor. Hlavním problémem soustředění ovšem byl nízký počet účastníků, který nutí organizátory k velkým změnám v následujícím ročníku.

Miroslav Soukup ■

Tridsaťročná vojna a Slovensko

■ Martin Fajmon

Slovenska sa boje tridsaťročnej vojny priamo nedotkli. Prebiehali tu len stretnutia sedmohradských povstalcov a uhorských Habsburgovcov, ktoré literatúra nezaradzuje priamo do bojov tridsaťročnej vojny. [Sedmohradsko (Transilvária) = pôvodne iba historické územie v severozápadnom a strednom Rumunsku, po Rakúsko-Uhorskom vyrovnaní sa stalo súčasťou Zalitavska, časť patrila po roku 1944 aj hortyovskému Maďarsku, znovu pripojené k Rumunsku v roku 1947] Predohrou bolo povstanie sedmohradského kniežaťa Štefana Bočkaja, ktoré prebehlo v rokoch 1604–1607, teda ešte pred vypuknutím tridsaťročnej vojny v Európe. Začalo ako odpoveď na zaberanie jeho majetkov v Sedmohradsku košickým kapitánom Jakubom Barbianom Belgiojosom.

Košický hlavný kapitán Belgiojoso za vojenskej asistencie násilím odobral evanjelikom košický dóm. Protestantské stavy na sneme ostro protestovali, ale cisár Rudolf II. protest zamietol, obnovil platnosť všetkých starších zákonov proti nekatolíkom v Uhorsku a zakázal o náboženských otázkach na sneme v budúcnosti rokovať. V krajine sa zodvihla vlna odporu, ktorá prerástla do povstania.

Vojenskú udalosti v čase 15ročnej vojny (vojna medzi Tureckom a Habsburgovcami od 1591 do 11. novembra 1606) využil cisársky dvor na presadzovanie svojich centralizačných a rekatolizačných zámerov. Nedostatok finančných prostriedkov sa pokúšal riešiť nielen zvyšovaním daní, ale aj konfiškáciou majetkov protestantskej šľachty. (Príjem z daní v Uhorsku bol iba 400 000 zlatých, naproti tomu vojenské výdavky predstavovali 1 300 000 zlatých – rok 1591.) Veľký rozruch spôsobil aj súdny proces a konfiškácia majetkov protestantského magnáta Štefana Ilešháziho v rokoch 1601–1603, ktorý utiekol do Poľska.

Rast nespokojnosti s takouto politikou dvora využili najmä početní sedmohradskí emigranti, ktorí po porážke povstania sedmohradskej šľachty vedenej Mojžišom Sékelim v roku 1603 pred represáliami cisárskych vojsk ušli na turecké územie. Rozhárajúce sa povstanie im poskytlo novú príležitosť.

28. septembra 1604 cisársky veliteľ Henri Duval Dampiere získal dôkaz o spojení Štefana Bočkaja s protihabsburskými silami na príprave povstania (dostal sa mu do rúk kompromitujúci list, ktorý svedčil o účasti Bočkaja na príprave sprisahání proti panovníkovi). Košický kapitán Belgiojoso začal konfiškovať jeho majetky. Tento jeho krok sa stal signálom na vypuknutie povstania. Oporu Bočkajovho vojska tvorili hajdúsi, ktorí vykonávali vojenskú službu na pohraničných hradoch. Bočkajovi sa podarilo vytlačiť cisárske vojska zo Sedmohradska a s pomocou tureckých oddielov obsadil celé územie Slovenska. Rabovanie a násilnosti jeho vojska vyvolali odpor aj uhorskej šľachty a preto bol donútený 23. júna 1606 vo Viedni uzavrieť s panovníkom mier. Štefan Bočkaj získal Sedmohradsko, uhorským stavom sa potvrdili ich dovtedajšie slobody, privilegované obyvateľstvo v Uhorsku malo mať zaručenú náboženskú slobodu.

Súčasťou samotnej tridsaťročnej vojny na Slovensku boli povstania Gabriela Bethelena a Juraja I. Rákociho. 26. augusta 1619 sedmohradské knieža Bethelen ako hlavný predstaviteľ boja proti absolutizmu Habsburgovcov a ochranca protestantských stavov v Uhorsku vystúpil otvorene proti cisárovi. Na čele armády vytiahol z Alba Iulie (v dnešnom Rumunsku) so zámerom spojiť sa s vojskami českých a moravských stavov v boji proti cisárovi. V krátkom čase sa jeho armáda rozrástla na 30 000 mužov a do konca augusta obsadil celé východné Slovensko. Využil situáciu, ktorá vznikla v prvej fáze tridsaťročnej vojny, keď väčšina cisárskych oddielov bola povoláná na potlačenie rebélie v Čechách. 20. septembra zvolal do Košíc zhromaždenie hornouhorských stavov, kde im predstrel svoj program a dal sa zvoliť za správcu krajiny. Dvoma prúdmi tiahol na západné Slovensko a 14. októbra 1619 útokom obsadil Bratislavu. Palatín Žigmund Forgáč mu odovzdal Uhorskú

kráľovskú korunu. Spolu s oddielmi českých a moravských stavov neúspešne obliehal Viedeň. V januári 1620 na sneme v Bratislave ho zvolili za knieža (gubernátora) Uhorska. Šľachta odmietala pokračovať v boji proti panovníkovi a žiadala potvrdenie svojich stavovských práv a legalizovanie držby majetkov získaných od katolíckej cirkvi. Cisár Ferdinand II. s Bethelenom uzavrel prímerie do konca septembra 1620, aby mohol sústrediť svoje sily v Čechách. 25. augusta 1620 Bethelena na sneme v Banskej Bystrici zvolili za kráľa. Z taktických a diplomatických dôvodov sa však nedal korunovať. Nová vojensko-politická situácia v novembri 1620 po bitke na Bielej hore spôsobila, že časť šľachty opustila jeho tábor. Cisárska armáda na Slovensku prešla do ofenzívy, nerozhodná situácia donútila obidve strany naviazať mierové rokovania v Mikulove – 31. decembra 1621. Táto dohoda po trojmesačných rokovaniach ukončila prvú fázu bojov tridsaťročnej vojny na Slovensku. Bethelen získal sedem východouhorských stolíc (Patrium) a dve sliezske kniežatstvá Opole a Ratibor a ešte aj titul ríšskeho kniežata. Okrem toho mu vyplácali ročne 50 000 zlatých, ktoré mal použiť na udržiavanie protitureckých pevností. Povstalcami bola sľúbená amnestia a v prípade tureckého útoku mal cisár prísť Bethelenovi na pomoc. Na druhej strane Bethelen vrátil uhorskú korunu a insígnie a obsadené hrady a pevnosti v Uhorsku. S mierovými podmienkami však nebol spokojný a podnikal ďalšie vpády na Slovensko. Súčasťou tejto prvej Bethelenovej výpravy bolo aj umučenie troch jezuitských kňazov v Košiciach. Povstalci pod vedením Juraja Rákociho vnikli 4. septembra do Košíc, zajali tu cisárskeho kapitána Ondreja Dociho a odviekli ho do Blatného potoka (dnešné Maďarsko – Szarospatak). Potom obsadili takzvaný kráľovský dóm, ktorý bol sídlom jezuitskej misie. S jezuitským kňazom Štefanom Pongrácom, ktorý bol vedúci misie, sa tu zdržiaval aj jeho spolubrat Melichar Grodecki a kanonik Marek Križin. Rákóciho zmocnenec ponúkol väzňom možnosť záchranu, keď sa vzdajú pápežskej viery. Po odmietnutí boli umučení. Títo traja tzv. košickí mučeníci boli 1905 vyhlásení za blahoslavených a v roku 1995 ich Jan Pavel II. pri návšteve Slovenska slávnostne vyhlásil za svätých.

15. augusta 1623 získal Gabriel Bethelen súhlas Turkov a s 15 tisícovou armádou sa vydal zo Sedmohradska na svoju druhú výpravu proti Habsburgovcom. Už nevytyčoval heslá boja za náboženskú slobodu, ale sa odvolával na neplnenie mierových dohôd z Mikulova. Spoliehal na nemecké protestantské hnutie. Neočakával pomoc ani od vysokej uhorskej šľachty, ale rýchlym postupom sa chcel dostať na Moravu a do Sliezska a spojiť sa s vojskami protihabsburskej koalície. 17. októbra obsadil Trnavu. S pomocnými tureckými oddielmi bosnianského pašu Ibrahima v druhej polovici mesiaca obliehal Hodonín. Bethelenova jazda vyplienila okolie Brna, Olomouce a Nového Jičína. 19. novembra sa však musel z moravských hraníc vrátiť do Trnavy. Pustošenie na Morave a Záhorí sa skončilo stratou sympatií k výprave. 8. mája 1624 vo Viedni uzavreli mier na základe zmluvy z Mikulova. Bethelen stratil sliezske kniežatstvá, finančnú podporu na udržiavanie pevností mu znížili na 3 000 zlatých.

V plánoch novoutvorenej koalície Anglicka, Holandska a Dánska, namierenej proti španielskym a rakúskym Habsburgovcom, ktorú podporovalo Francúzsko a nemecké protestantské kniežatá zohral dôležitú úlohu aj Gabriel Bethelen. Ten sa mal spojiť so svojim 15 tisícovým vojskom s koalíčnými silami Ernesta Mansfelda v Sliezske. Zo Sedmohradska vyrazil Bethelen v čase, keď vojska koalície utrpeli porážku a ustupovali pred cisárskym veliteľom Alberchtom z Valdštejna na západné Slovensko. Bethelen dostal posilu v podobe tureckých jednotiek budínskeho miestodržiteľa pašu Murtezu, s ktorým sa spojil pri Sečanoch. Pri Drégerskej palánke (na brehu Ipľa pri dnešných slovensko-maďarských hraniciach) narazil na Valdštejnove vojská. V otvorenom vojenskom boji sa však protivníci okrem drobných zrážok nestretli. Gabriel Bethelen musel dokonca 26. októbra potlačiť vzburu svojich spojencov – tureckých vojakov dožadujúcich sa odchodu na zimu domov,

ktorí v tábore pri Vrábľoch prepadli pašov stan. Keďže ani koaličné velenie sa nevedelo dohodnúť o pokračovaní v boji, vyvolávalo to nespokojnosť v oboch táboroch, ktorú znásobovali aj epidémie a studené jesenné dni. Mierom v Bratislave uzavretým 20. decembra 1626 sa Behtelenova tretia výprava skončila. V platnosti zostali predchádzajúce mierové dohody z Mikulova a Viedne. Bethelen sa ani po tretej výprave nevzdával účasti na protihabsburských vojenských a politických aktivitách, ale choroba a smrť v roku 1629 jeho odboj ukončili. Väčšina bojov na jeho výpravách sa odohrávala na území Slovenska a spôsobila veľké škody.

26. apríla 1643 v Alba Iulii sedmohradský knieža Juraj I. Rákoci, nástupca Gabriela Bethelena, uzavrel spojeneckú zmluvu sa Švédskom a Francúzskom, ktoré mu sľúbili finančnú a vojenskú pomoc. Rákociho vojenské vystúpenie bolo súčasťou tridsaťročnej vojny. Čakal iba na príležitosť vpadnúť do Uhorska. Tá sa mu naskytla v roku 1643, keď švédske vojská prenikli na Moravu, ale ako vazal Osmanov musel čakať na sultánov súhlas, ktorý dostal až v roku 1644, keď vpadol na východné Slovensko. So Švédmi sa mu nepodarilo spojiť. Vyhlásil sa za ochrancu nekatolíkov a s osmanskou pomocou obsadil stredoslovenské mestá. Cisár Ferdinand III. sústredil početné vojenské sily, ale ani jasná prevaha mu nepriniesla úspech. Vojenskú silu cisárskej armády oslabovali vnútorné rozpory vo velení a nedostatočné zásobovanie, navyše vypukla morová epidémia. Rákoci bol vo výhodnejšej pozícii a jeho velitelia vytlačali cisárske vojská až na stredné Slovensko. Na mierových rokovaníach cisárskej a povstaleckej strany v Trnave si Rákoci v tejto situácii kládol tvrdé nielen územné, ale aj náboženské požiadavky v prospech protestantov, ktoré palatín a uhorskí magnáti odmietali. V roku 1645 sa švédske vojská priblížili k Viedni, no pod tlakom sultána bol Rákoci donútený rokovať s cisárom o mieri, ktorý podpísali 16. decembra 1645 v Linci. Podľa mierovej zmluvy získal do doživotnej držby sedem východoslovenských stolíc a Košice, hrad Tokaj s okolím. Od cisára dosiahol ústupok v prospech náboženskej slobody, ktorá sa rozšírila aj na poddanské obyvateľstvo.

Poznámka redakce: Přednášky V. Sakaře, R. Vlasáka a M. Soukupa ze soustředění uvedeme z kapacitních důvodů na jaře 2005 v Informačním bulletinu č. 13/2005. Děkujeme za pochopení.

Zprávy a oznámení

Zprávy ze zasedání výboru VERITAS 22. května a 10. a 14. července 2004

- Byla obnovena práce vzdělávací sekce společnosti VERITAS. Do jejího čela výbor prozatímně ustanovil br. Dlouhého (podle stanov musí tuto volbu potvrdit příští valná hromada). Sídlo vzdělávací sekce je v Pardubicích, kde ostatně také probíhá vzdělávací činnost naší společnosti. Vzdělávací sekce bude kompletně zajišťovat organizaci seminářů pro učitele a zájemce o dějepis, český jazyk a společenské vědy.
- Br. Teca byl pověřen vedením korespondence společnosti VERITAS ve francouzštině (jde především o spojení s organizátory konferencí protestantských muzeí). Správcem Střediska české reformace ve Velké Lhotě u Dačic a zázemí společnosti VERITAS v Telči byl zvolen br. Melmuk. Na pomoc ses. Garajové při organizaci vzpomínkových slavností k 21. červnu v dalších letech byla výborem delegována ses. Turková.
- Ses. Melmuková vypracovala pro Ekumenickou radu církví ČR posudek nového vydání učebnice dějepisu pro ZŠ z nakladatelství Prodos s návrhem oprav v kapitolách týkajících se vzniku křesťanství a církevních dějin.

- Bylo prodáno přes 25 ks Edice tolerančních přihlášek, kraj 15. Hradec Králové. Tomuto potěšitelnému faktu přispělo nejen oznámení na webových stránkách a ve spřízněném tisku, ale též obeslání oblastních a některých okresních archivů a akademických pracovišť se zaměřením na historii na českých univerzitách. (Tato korespondence byla realizována elektronicky, tzn. prakticky zdarma.) Většina institucí, které na výzvu reagovaly, si přeje informace i o dalších vydávaných dílech edice. Kromě nově dokončovaného Mladoboleslavského kraje se k druhému opravenému a doplněnému vydání připravuje také díl pro kraj Tábor (vydaný poprvé roku 1996).
- V létě byla provedena členkami výboru revize členské kartotéky, dlouhodobě (a po několikerém upomínání stále) neplatící členové byli vyřazeni. Zaznamenali jsme ovšem také tři nové přístupy, vesměs z řad mladých historiků.
- V září proběhl festival naučných stezek Greenway (spojují Prahu s Vídní). Ve Velké Lhotě probíhá v jejích rámci naučná stezka „Cesta řemesel a vyznání“. Ve Středisku české reformace bylo možné na festivalu získat razítko upomínající na návštěvu místa. Festival byl příležitostí k propagaci naší „Naučné stezky valdenské a české reformace“, která byla při této příležitosti otevřena. Zájemci o ní dostali tištěného průvodce s mapou její trasy. V příštím roce se počítá s vyznačováním trasy v terénu.
- Výbor přistoupil na nabídku spolupráce společnosti VERITAS a občanského sdružení Herodotos. Na jaro 2005 se připravuje konzilium o. s. Herodotos ve Velké Lhotě u Dačic.
- 28. května 2004 byl v Praze na Hradčanech před Černínským palácem v rámci oslav 120. výročí narození dr. E. Beneše položen základní kámen k jeho pomníku. Br. jednatel poslal podle usnesení výboru předsedkyni Společnosti E. Beneše prof. Olivové dopis s vyjádřením, že společnost VERITAS stavbu pomníku podporuje.

Zpráva o obnovení činnosti Komise ERC pro otázky rekatolizace

Na základě usnesení valné hromady VERITAS byla naše společnost zařazena na seznam tzv. pasivních členů komise, kteří dostávají zápisy z jednání a výsledky bádání této komise. Kromě toho valná hromada VERITAS reagovala na výzvu, aby se přihlásili další zájemci o práci v komisi tím, že delegovala jako svého zástupce členku výboru ses. doc. PhDr. Evu Melmukovou. Ta nabídla vypracování konkrétní kapitoly do učebnice ekumenických církevních dějin českých zemí, jejíž část komise připravuje. Jedná se o nekonfrontační příspěvek nazvaný pracovně: „Křesťané hlásící se k české reformaci v 18. století.“ Kromě ní jsou aktivními členy komise také další dva členové VERITAS: br. Fiala a br. Kužel. Další skupina členů bude v případě nutnosti při jednání komise ses. Melmukovou zastupovat nebo jí asistovat (ses. Jalušková, br. Melmuk, br. Soukup a br. Vlasák). Br. Vlasák dostal za úkol upozornit prof. Pánka na obnovení činnosti této komise, který se vyjádřil, že bude jednání komise rovněž sledovat. Nabídka spolupráce i pasivní členství bylo organizátorem komise dr. Danielem Nevaletem přijato vstřícně a s povděkem. Dostali jsme od něj též stručnou zprávu o ustavujícím jednání komise 1. června 2004, jehož se také zúčastnili br. Kužel a Fiala. Na jednání vystoupili dva hlavní řečníci. První informoval o úspěšném projektu již publikované příručky ekumenických církevních dějin Švýcarska, druhý o podobných snahách pro dějiny Rumunska. Očekáváme ještě slíbený oficiální záznam obou referátů. Před tím, než se komise dostane k jednání o rekatolizaci, musí se nejprve shodnout na organizačním zajištění své činnosti, frekvenci schůzí a cílech práce. Dílčí výsledky se tedy dají očekávat teprve až po delší době.

Oznámení o úmrtí

V červnu 2004 zemřel zakládající člen společnosti VERITAS, její první jednatel a čestný člen výboru VERITAS br. **dipl. tech. Kristoslav Řičař**. Posledního rozloučení se zesnulým na Olšanských hřbitovech 21. června se za VERITAS zúčastnili někteří členové výboru.

27. října 2004 ve večerních hodinách zemřel úřadující moderátor společnosti VERITAS br. **PhDr. Vladimír Sakař, CSc.** Poslední rozloučení s br. Sakařem 5. listopadu 2004 ve sboru Československé církve husitské v Praze Holešovicích se konalo za přítomnosti zástupců výboru VERITAS i dalších členů společnosti.

Zpráva mladých historiků o návštěvě Zemské saské výstavy v Torgau

Od 23. do 26. srpna 2004 se skupina mladých historiků společnosti Veritas pod vedením ses. Melmukové a br. Melmuka zúčastnila výletu do saského Torgau. Cílem zájezdu bylo navštívit Saskou zemskou výstavu „Víra a moc“ (Glaube und Macht) pořádanou na tamějším zámku Hartenfels ve středu historického města.

Po přivítání Andreasem Rothem – místním farářem a jeho manželkou Christine na luterské faře byli účastníci ubytováni v jednotlivých rodinách sboru. Druhý den ráno jsme shlédli v renovovaném památném sborovém domě, kde mj. vznikala Augustana (augsburská konfese), výstavu věnovanou problematice dospívání. Možností sednout si na mnohonásobně větší židli, či zavřít se do skříně pohádek si mládež může uvědomit, že pohled na svět se během let mění, jinak vidí svět dospělých dítě, jinak mladý člověk vstupující do dospělosti. Tomu se naopak předměty z dětství zdají nepatrné a zároveň na něj působí mnoho hlasů z mnoha stran. Ještě před obědem (mimochodem byl vynikající) jsme vystoupali na věž mimořádně vzácného a památkově chráněného gotického kostela P. Marie (Frauenkirche). Po obědě jsme navštívili trasu torgauských muzeí, od úmrtního domu Kateřiny z Bory přes dům purkmistrovy rodiny až po Muzeum pivovarnictví. Večerní program byl ve znamení diskuse s členy místního sboru na téma: „Jan Hus a Martin Luther pro dnešního mladého člověka“. Diskutující se nakonec shodli na potřebě více informovat nejen konfesionálně vyhraněnou mládež.

Ve středu 25. srpna jsme shlédli Zemskou saskou výstavu, věnující se dějinám německé reformace a problematice propojení světa moci a světa víry na počátku 16. století. Zasloučeným průvodcem nám byl br. Rothe, který nám dokázal doporučit některá místa výstavy, jež bychom pro obrovské množství exponátů snadno přehlédli. Jen pro zajímavost, bylo možno spatřit originály augsburského míru, rukopisy Lutherovy i Melanchtonovy a divák nemohl zůstat bez úžasu při pohledu na díla Cranachova a Tizianova. Skvělým doplněním náročné prohlídky byl varhanní koncert v zámecké kapli, v níž byly na počátku 16. století slouženy první luterské bohoslužby. Na závěr dne byla většina z nás pozvána na slavnosti do nedalekého městečka Klitschen, pro nás zajímavého i tím, že zde mezi portréty reformátorů na dřevěném malovaném stropě románského kostela byl i portrét Husův. Andreas Rothe spolu s Richardem Vlasákem byli přítomni na přednášce Zemského saského ministra životního prostředí o osidlování saského Polabí.

Po rozloučení s našimi hostiteli jsme se vydali předat pozvání studentům Gymnázia Jana Mathesia v Rochlitz na Setkání mladých historiků v roce 2005.

Během prohlídky výstavy jsme poznali, že historii lze vyložit pro diváka a posluchače poutavým způsobem, ale především to, že milý přístup k druhým nemusí být podmíněn vidinou příštího prospěchu, že milé přijetí hostiteli může být, a také bylo, spojeno s obyčejným zájmem o bližního.

Richard F. Vlasák ■

(Ukázky fotografií z tohoto zájezdu budou uveřejněny v Informačním bulletinu č. 13/2005.)

Zpráva o mimořádné brigádě mladých historiků

Ve dnech 25. až 28. září 2004 se v Telči uskutečnila po roce už druhá mimořádná brigáda mladých historiků. Zúčastnilo se jí (nepočítaje domácí) osm mladých historiků. Po stavebních úpravách v podkroví nad garáží, které byly během roku realizovány (například přeložení střechy, postavení příčky, vsazení dveří a položení podlahy), bylo možné do adaptovaných prostor velkým úsilím nastěhovat nejprve nábytek (staré police, skříňky a truhly). V druhé fázi brigádníci převezli z Velké Lhoty celou knihovnu VERITAS včetně nezkatologizované časopisové části. Následně se do podkroví shromáždily a na určená místa narovnaly všechny písemnosti společnosti VERITAS, včetně archivu a podkladů pro Edice tolerančních přihlášek. V předsíni depozitáře bude zájemce-badatel moci studovat knihy a časopisy vypůjčené z knihovny. Zbývá ještě vystavět nové schody a provést další drobné stavební úpravy. Poslední prací, kterou účastníci brigády vykonali, bylo zkatologizování několika dalších titulů knih a jejich přidání do knihovny.

Knihovna VERITAS v Telči

Příruční knihovna odborné historické literatury, kterou společnost VERITAS provozuje především za účelem umožnění a usnadnění studia historie české reformace, reformačních církví a všeho dalšího, co z české reformace vychází, se nachází v sídle společnosti v Telči na adrese náměstí Zachariáše z Hradce č. 21/I. V knihovně jsou shromážděny především takové tituly, které se již ani v krajských vědeckých knihovnách nenalézají, nebo se právě z důvodu stáří již nedají vypůjčit. Knihovna proto poskytuje pouze prezenční vypůjčky. Je otevřena podle potřeby nejen pro členy společnosti VERITAS. Návštěva knihovny je možná pouze pro předchozím objednání nejméně dva týdny předem na telefonu 567 243 888. (Případné přespání nebo ubytování na několik dní poskytuje rekreační zařízení provozované Farním sborem Českobratrské církve evangelické v Telči přímo v objektu knihovny. Rezervaci pokoje na výše uvedeném čísle se zejména v letní sezóně doporučuje provést co možná nejdříve.) Z praktických důvodů doporučujeme zájemcům o studium v knihovně, aby si ve svém vlastním zájmu stáhli z webových stránek VERITAS elektronický katalog knihovny, na jehož základě zjistí, zda se žádaná kniha v knihovně vůbec nachází. K 1. říjnu 2004 je v katalogu evidováno asi 700 svazků knih, z čehož v kategorii A (tisky do roku 1860) se nachází 40 titulů, v kategorii B (tisky z let 1861–1918) asi 300 titulů, v kategorii C (1919–1945) 265 titulů a v kategorii D (po roce 1945) 90 titulů.

(Převzato a upraveno dle webových stránek VERITAS.)

Upozornění na publikace vydané společností VERITAS

Upozorňujeme na tomto místě na publikace vydané společností VERITAS nejen pro její členy. Jedná se převážně o krátké studie a pracovní materiály vyšlé v omezeném nákladu. Je možné si je objednat na poštovní (nebo emailové) adrese společnosti VERITAS. Na webových stránkách jsou tyto publikace zdarma k dispozici v elektronické podobě.

- **Marie matka Ježíšova** – Záznam textu přednášky Mgr. Dalibora Molnára z valné hromady VERITAS konané 31. května 2003 v Praze. Vyšlo jako separát (8 stran). Cena 10 Kč.
- **Rozhovor o českých duchovních tradicích** – Text shrnuje výsledky desetiletého rozhovoru mezi příslušníky různých denominací. Chcete vědět, jaké tradice spojují křesťany různých vyznání v českých zemích? Vyšlo v roce 2002 (24 stran). Cena 25 Kč.
- **Rekatolizace v historii** – Informační přehled zpracovaný členy výboru společnosti VERITAS. Studie obsahuje systematicky utříděné informace – především citace z děl autorů dobře obeznámených danou problematikou. Text přibližuje rozličné formy

rekatolizace v minulosti v Evropě od 16. do 19. století a v období druhé světové války, druhá kapitola uvádí příklady forem rekatolizace v současnosti („Husovská komise“, Komise pro studium rekatolizace v českých zemích, příklady záměrného zkreslování českých dějin, snaha o chápání Antonína Koniáše jako kladnou postavu, svatořečení Jana Sarkandera navzdory protestům a snahy o znovuvybudování mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze). Vyšlo v roce 2002 (20 stran). Cena 20 Kč.

- **Čím byl tzv. MARIÁNSKÝ SLOUP na Staroměstském náměstí** – Studie k osvětlení závažné otázky současnosti. Osvětluje medializovaný problém znovupostavení sloupu. Zahrnuje fakta podporující odmítavé stanovisko společnosti VERITAS k tomuto úsilí (7 stran).
- **Památná místa české reformace** – Čtyřjazyčná mapa se stručným popisem nejdůležitějších míst se vztahem k české reformaci. V úvodním komentáři přibližuje základní údaje o historickém vývoji české reformace. Vyšlo v roce 1995 (složený list formátu A2). Cena 20 Kč.

Internetové stránky VERITAS

Od jara se na stránkách mnohé změnilo, i když stránky nebyly nijak rozsáhle rozšířeny. Temně šedivá a dosti pochmurná podkladová tapeta stránek byla nahrazena veselejší žlutou barvou imitující pergamen. Kombinace hnědých písmen na žlutém matném podkladu umožňuje snazší a pohodlnější čtení. Se změnou tapety proběhla o letních prázdninách také první generální přestavba stránek. Trochu se změnilo uspořádání jednotlivých částí a také bylo zvětšeno rozlišení obrazovky, které by návštěvník měl používat, aby se mu stránky optimálně zobrazily (1024x768 pixelů je dnes již standart). Dále byly učiněny kroky k obraně proti nevyžádaným zprávám (tzv. spamu), ty nyní nejméně z 80 % plní emailovou schránku VERITAS. Jde o různé nesmyslné reklamy a poplašné zprávy, vesměs v angličtině, které dokáží dosti obtěžovat. Na stránkách proto zmizely odkazy se znakem @ (tzv. zavináč), podle nichž hledají odesílatelé spamů adresáty pro své útoky.

Novinkou je na stránkách fotogalerie Střediska české reformace – tvořená z digitálních verzí fotografií, které je možné ve Středisku zakoupit. Anglická jazyková mutace stránek zaznamenala velké přírůstky přidáním nové sekce Stanoviska a názory, za jejíž překlad děkujeme bratru Janu Férovi.

7. září byl na stránkách automatickým počítadlem zaznamenán unikátní dvoutisící návštěvník od 30. května 2002. (Mnozí lidé se sice na stránky dívají opakovaně, ale počítadlo je započítává jen poprvé.) V září 2004 se na stránky dívalo v průměru 12 různých lidí denně, což není vůbec málo. Nejžádanější stránkou je samozřejmě ta úvodní, na „medailových pozicích“ se dlouhodobě udržují Kruh českých duchovních tradic a doporučené publikace. Zvýšený zájem byl v červnu zaznamenán o sekci věnovanou 21. červnu 1621 a v souvislosti s vydáním nového dílu Edice tolerančních přihlášek také o příslušnou stránku.

Protože se na stránky dívá tolik lidí, občas se někdo z nich ozve elektronickou poštou s dotazem, nebo objednávkou mapy či edice. V poslední době jde obojí alespoň trochu na odbyt.

Zajímavou otázkou je, odkud se na naše stránky lidé dostanou. Ze zjištěných údajů vyplývá, že naše stránky prohlíží zejména lidé, kteří shání informace o reformaci, Slavníkovcích, Janu Sarkandroví, svatém Václavu nebo stavovském povstání. Jiné přivede odkaz na turistickou známku. Vlivem stránek jsme též zaznamenali v elektronické poště několik dotazů genealogické povahy – vesměs prosby o pomoc při prokazování příbuzenství s některým z popravených 21. 6. Tři čtvrtiny všech návštěvníků pochází z tuzemska, jednomu procentu se blíží slovenští čtenáři.

Stránky mají po technické stránce sice pouze amatérskou úroveň, protože zejména finanční hledisko neumožňuje profesionální správu a spolupráci s odborníky na design a programování. Nicméně jejich vypovídající hodnota je přesto určitě na vysoké úrovni. Web obsahuje především texty a plní zejména tyto funkce 1. informuje širokou veřejnost kdekoli ve světě (samozřejmě jen za předpokladu potřebného technického a jazykového vybavení) o existenci, cílech a stanoviscích společnosti VERITAS, 2. využívá se pro zvaní na námi pořádané akce, 3. slouží jako platforma pro publikování textů, které nemohou vyjít tiskem. Největší výhodou stránek je ale to, že všechny tyto funkce plní v podstatě zadarmo.

S použitím zprávy pro valnou hromadu VERITAS 2004
M. Soukup, správce stránek ■

Obsah tohoto čísla

<u>Informace Střediska české reformace</u>	2
<u>Valná hromada VERITAS 22. 5. 2004</u>	
Zpráva z valné hromady konané 22. května 2004 v Praze.....	3
O severoafrických donatistech... (V. Sakař).....	4
<u>Vzpomínkové shromáždění na Staroměstském náměstí v Praze 21. 6. 2004</u>	7
<u>9. pracovní soustředění mladých historiků 9. – 16. 7. 2004</u>	
Zpráva o 9. běhu pracovního soustředění mladých historiků ve Velké Lhotě u Dačic.....	8
Tridsaťročná vojna a Slovensko (M. Fajmon).....	9
<u>Zprávy a oznámení</u>	
Zprávy ze zasedání výboru VERITAS 22. 5., 10. a 14. 7. 2004	11
Zpráva o obnovení činnosti Komise ERC pro otázky rekatolizace	12
Oznámení o úmrtí.....	13
Zpráva mladých historiků o návštěvě Zemské saské výstavy v Torgau	13
Zpráva o mimořádné brigádě mladých historiků	14
Knihovna VERITAS v Telči.....	14
Upozornění na publikace vydané společností VERITAS	14
Internetové stránky VERITAS.....	15
Kalendarium VERITAS 2005.....	(vložená příloha)

Vydala:

VERITAS – historická společnost pro aktualizaci odkazu české reformace

kontaktní adresa:

Sídliště 1436/17

289 22 LYSÁ NAD LABEM

☎ 607 645 333

Email: veritas@evangnet.cz

Internet: <http://veritas.evangnet.cz>

Prodejní cena pro nečleny: 10 Kč

© VERITAS 2004

KALENDÁRIUM (vybraná historická výročí) VERITAS 2005

Leden

- 2. 1. 1755 † Daniel **Stránský**, český spisovatel a teolog.
- 9. 1. 1420 mučednictví kouřimského faráře Jana Chodka, kněží Jakuba a Linharta a mnoha dalších husitů v Kutné Hoře
- 7. 1. 1590 † Jacob **Andreae**, profesor teologie.
- 8. 1. 1920 založena Církev československá (husitská).
- 8. 1. 1560 † Jan **Łaski**, polský bratrský teolog.
- 14. 1. 1875 * Albert **Schweitzer**, bohoslovec, filozof, lékař a varhaník.
- 18. 1. 1850 * Jan **Pelíšek**, farář a senior v Semtěši, básník.
- 23. 1. 1500 † Matěj **Kunvaldský**, první biskup Jednoty bratrské.
- 25. 1. 1525 natrvalo prodloužena platnost Smlouvy kutnohorské o náboženské snášenlivosti mezi stavy v Čechách.
- 30. 1. 1460 †(?) Petr **Chelčický**, reformační myslitel.

Únor

- 1. 2. 1830 † Jan **Végh**, kazatel toleranční reformované církve a spisovatel.
- 2. 2. 1905 založena Kostnická jednota.
- 5. 2. 1565 † Jan **Černý**, český historik a biskup Jednoty bratrské.
- 5. 2. 1705 † Philipp Jakob **Spener**, bohoslovec, otec pietismu.
- 6. 2. 1530 † Kliment **Bosák**, skladatel duchovních písní.
- 8. 2. 1945 † Jaroslav **Šimsa**, sekretář YMCA, redaktor.
- 11. 2. 1650 † René **Descartes**, francouzský filozof.
- 12. 2. 1975 † Leontýna **Mašínová**, křesťanská (reformační) spisovatelka.
- 16. 2. 1425 v Heidelbergu upálen Jan **Drändorf** (husitský mučedník).
- 19. 2. 1420 dobyt město Ústí nad Lužnicí, základ města Tábor.
- 20. 2. 1790 † **Josef II.**, rakouský císař.
- 24. 2. 1830 *Karolína **Světlá**, spisovatelka.
- 25. 2. 1880 † Johann Christoph **Blumhard**, farář v Bad Bohlu.
- 27. 2. 380 křesťanství prohlášeno jediným státním náboženstvím římské říše (císař Theodosius).

Březen

- 1. 3. 1420 vyhlášena křížová výprava proti husitům.
- 4. 3. 1920 Karel Farský zvolen předsedou ústředního výboru CČS(H).
- 7. 3. 1850 * Tomáš Garrigue **Masaryk**, první prezident ČSR.
- 10. 3. 1463 návrh Jiřího z Poděbrad na ustavení svazu křesťanských panovníků na obranu proti Turkům (jakýsi předchůdce organizací typu OSN či NATO)
- 12. 3. 1930 † Alois **Jirásek**, spisovatel.
- 13. 3. 1485 vyhlášen kutnohorský náboženský smír mezi utrakvisty a římskými katolíky, jde o první smlouvu o vzájemné snášenlivosti a svobodě svědomí v Evropě.
- 15. 3. 1420 ve Vratislavi upálen Jan **Krásá**, pražský měšťan, husita.
- 20. 3. 1393 ve Vltavě utopen **Johánek z Pomuka**, s nímž je mylně ztotožňován barokní fiktivní světec doby protireformace sv. Jan Nepomucký.
- 25. 3. 1420 Žižkovo vítězství u Sudoměře
- 27. 3. 1760 † Jiří **Vostrý**, „kacířský emisar“

Duben

- 6. 4. 885 †(?) **Metoděj**, arcibiskup moravsko-panonský.
- 8. 4. 1945 odsouzen a následujícího dne popraven Dietrich **Bonhoefer**, německý bohoslovec.
- 15. 4. 1865 zavražděn Abraham **Lincoln**, americký prezident, představitel boje proti otroctví.
- 19. 4. 1560 † Philipp **Melanchton**, autor augsburské konfese, „učitel Německa“.
- 20. 4. 1495 † bratr Jan **Táborský**, člen úzké rady jednoty bratrské.
- 30. 4. 1910 zemřel Justus Emanuel **Szalatnay**, český ref. superintendent ve Velimi.

Květen

- 5. 5. 1525 † Bedřich **Moudrý**, saský kurfiřt, Lutherův ochránce.
- 8. 5. 390 †(?) **Řehoř z Naz**, jeden z kappadockých otců, biskup.
- 8. 5. 1685 J. **Radvanský** umučen v Prešově během pronásledování evangelíků.
- 9. 5. 1760 † hrabě Mikuláš Ludvík **Zinzendorf**, obnovitel jednoty bratrské.
- 11. 5. 1575 dokončení textu české konfese (18. 5. předložena císaři)
- 14. 5. 1610 zavražděn francouzský král **Jindřich IV. Navarrský**.
- 15. 5. 1525 porážka sedláků u Frankenhauseu
- 26. 5. 1700 * Mikuláš Ludvík **Zinzendorf**.
- 27. 5. 1525 popraven Tomáš **Müntzer**.
- 31. 5. 1680 † Joachim **Neander**, reformovaný básník.

Červen

- 1. 6. 165 údajně popraven Justin **Martyr**, apologet křesťanství.
- 3. 6. 1880 založena Svobodná reformovaná církev.
- 5. 6. 1415 první Husovo slyšení před koncilem v Kostnici
- 7. 6. 1660 † **Jiří II. Rákoczi**, příznivec J. A. Komenského.
- 12. 6. 1905 † Wácslaw Wladiwoj **Tomek**, historik.
- 20. 6. 1540 bratří poprvé veřejně ordinovali své kněze.
- 27. 6. 1950 popravena dr. Milada **Horáková**.

Červenec

- 6. 7. 1415 upálen Mistr Jan **Hus**.
- 14. 7. 1420 bitva na Vítkově, Žižkovo vítězství nad křižáky
- 16. 7. 1410 spálení Viklefových knih na příkaz arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Házmburka
- 18. 7. 1870 I. vatikánský koncil vyhlásil dogma o neomylnosti papeže ve věci víry a mravů.
- 21. 7. 1690 † John **Eliot**, anglikánský bohoslovec.
- 25. 7. 325 zakončen nikajský koncil, který odsoudil ariánství jako herezi.
- 28. 7. 1750 † Johann Sebastian **Bach**, hudební skladatel.

Srpen

- 5. 8. 1845 počátek Evangelické aliance
- 13. 8. 1910 † Florence **Nightingalová**, organizátorka péče o nemocné.
- 16. 8. 1945 † Kamil **Krofta**, historik a básník.
- 17. 8. 1895 založen Světový svaz křesťanských studentů.
- 19. 8. 1925 zahájena světová konference křesťanských církví Život a dílo.
- 23. 8. 1535 první vydání Kalvínova spisu Instituce
- 28. 8. 430 † **Augustinus Aurelius**, církevní otec, biskup v Hippo.
- 31. 8. 1855 * Jindřich **Vančura**, český dějepisec.

Září

- 2. 9. 1415 stížný list 452 českých a moravských pánů koncilu v Kostnici
- 4. 9. 1945 † Albert **Schweitzer**, bohoslovec, lékař v Lambaréne, varhaník.
- 5. 9. 1735 * Johann Christian **Bach**, německý hudební skladatel.
- 11. 9. 1905 † Jan **Janata**, evangelický básník.
- 12. 9. 1505 * Jiří **Izrael**, senior jednoty bratrské v Polsku.
- 13. 9. 1565 † Vilém **Farell**, reformátor v Ženevě a Neuchatel.
- 17. 9. 1575 † Heidrich **Bullinger**, autor helvetské konfese.
- 21. 9. 1520 † **Viktorin Kornel ze Všehrd**, humanista a právník.
- 25. 9. 1555 augsburský náboženský smír
- 27. 9. 1540 potvrzen jezuitský řád.
- 30. 9. 420 † **Hieronimus**, překladatel Bible do latiny.
- 30. 9. 1770 † George **Whitefield**, spoluzakladatel metodismu.

Říjen

- 1.10.1905 otevřeno muzeum J. A. Komenského v Naardenu.
- 2.10.1975 † Rudolf **Říčan**, profesor církevních dějin na Komenského fakultě.
- 3.10.1780 † Jan **Jílek**, exulant.
- 12.10.1900 * Jaroslav **Šimsa**, sekretář YMCA, redaktor Křesťanské revue.
- 16.10.1870 v Potštejně založen první sbor Ochranovské jednoty bratrské u nás.
- 21.10.1435 Jan Rokycana zvolen arcibiskupem.
- 22.10.1685 odvolán edikt nantský.
- 23.10.1600 † bratr Jan **Efraim**, přední biskup Jednoty bratrské, překladatel Bible kralické.
- 27.10.1850 první evangelické bohoslužby v klimentském kostele v Praze
- 30.10.1910 † Jean Henri **Dunant**, zakladatel Červeného kříže.

Listopad

- 2.11.1480 kněz Michal **Polák** umučen na Karlštejně.
- 5.11.1805 posvěcen salvátorský kostel v Praze.
- 8.11.1620 bitva na Bílé hoře
- 11.11.1855 † Søren **Kirkegaard**, dánský filozof a teolog.
- 14.11.1535 vydána bratrská konfese.
- 15.11.1670 † v Amsterdamu J. A. **Komenský**.
- 19.11.1580 † **Jiří Melantrich z Aventina**, tiskař a nakladatel.
- 20.11.1910 † Lev Nikolajevič **Tolstoj**, ruský myslitel a spisovatel.
- 21.11.1790 † Jan **Láho**, superintendent v Krucemburku.
- 23.11. 101 † **Klement Římský**.
- 26.11.1095 papež Urban II. vyhlásil první křížovou výpravu do Svaté země.
- 26.11.1414 Večeře Páně pod obojí způsobou vysluhována poprvé v Praze u Martina ve zdi.
- 27.11.1950 † Antonín **Boháč**, synodní kurátor Českobratrské církve evangelické.
- 28.11.1695 oběšen v Plzni **Jan Sladký – Kozina**.

Prosinec

- 8.12.1965 ukončen druhý vatikánský koncil.
- 9.12.1905 důsledná a úplná odluka církve a státu ve Francii.
- 10.12.1520 Martin Luther dal veřejně spálit papežskou bulu.
- 13.12.1545 zahájen tridentský koncil, který vyhlásil program boje s reformací (rekatolizaci).
- 23.12.1555 * **Mikuláš Dačický z Heslova**, spisovatel.
- 25.12. 800 korunovace Karla Velikého císařem
- 26.12.1420 husité povražděni při bohoslužbách v Krčíně.
- 27.12.1370 datována vůbec první dochovaná česky psaná listina – smlouva měšťana Nového města pražského Peška Neuburgera s panem Bočkem z Kunštátu.